

**ПОРІВНЯННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ МАРІЇ МАТІОС
(НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «НАЦІЯ. ОДКРОВЕННЯ»)**

У статті розглядається стильово-семантична специфіка порівнянь у збірці Марії Матіос «Нація. Одкровення».

Ключові слова: *троп, порівняння, стиль, семантика.*

The article deals with the stylistic and semantic specificity of the comparisons in Maria Matios's collection «Nation. Revelation».

Key words: *trope, comparison, style, semantics.*

Порівняння – найпростіший, первісний вид тропу, де сам акт перенесення значень з одного на інше виступає чітко, двочленно, здебільшого із збереженням смислових зв'язок між ним – сполучників мов, немов, наче, неначе, як, здається та інші. Дослідники подають таке визначення порівняння: «Порівняння – це тропеїчні фігури, в яких мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших» [2, с.359]. Простота, загальнозрозумілість, поширеність цього тропу в побутовому мовленні та фольклорі зумовили надзвичайно широке використання його в художній літературі.

Мова книги М. Матіос «Нація. Одкровення» також насичена порівняннями, переважно образними. Значно рідше використано логічні порівняння: «Богдан тримав Корнелію під лікоть і **торкотів, як шестилітній хлопчик...**» [1,с. 88]; «Тимофій терся спиною об сіно оборогу, і воно, кришене **тертям на січку, пахло гостро, як пахне свіжа трава з-під коси**»[1,с. 20].

Об'єкти для зіставлення авторка бере з найрізноманітніших сфер. Так, вона використовує фольклорні порівняння: *Отож доглядала його, ніби малу дитину* [1,с. 29]; «Дівчинка засміялася, аж **чорне, як смола, розплетене волосся затрусилося на плечах...** » [1,с. 16]; *Довгопол заговорив, роблячи*

наголоси на словах, чомусь дивлячись то на Уласія з твердо стиснутими губами, то на **випрямлену, як струна, Юр'яну** [1,с. 36].

Особливість авторських порівнянь – близькість до народних, тому їх важко розрізнити, виділити. Наприклад: « ...Сандулякова Марія звела вічно смутні свої очі на **кучеряву, пишну, як голівка квітучого маку, і запашну з голови до ніг дитину...**» [1,с. 11-12]; «Вона вже в думках обвивала руками його морозяні чоботи, вона вже **обсипала** його словами, **як грішми**, й зімлівала, ридуючи»[1, с.46].

Порівняння Марії Матіос позначені буковинським колоритом. Наприклад: «**Вона** гойднулася перед Тимофієвими очима, **ніби недалеко від них трепета...** » [1,с.19].

Зустрічаються у збірці порівняння, матеріалом для яких служать загальнокультурні ремінісценції. Наприклад: «**Ти мудра як Соломон**» [1,с. 52]; «**І ще кажуть, що осіку не можна брати на будівництво дому, бо від хвороб уся родина тремтітиме день і ніч, як це дерево**»[1,с. 9].

Додаткової експресивної барви досягає письменниця через зіставлення далеких понять, об'єднаних в один образ явищ матеріального й духовного світу, живої й неживої природи. Наприклад: «**Кожна крапля роси, що падала з дерев, дзвеніла, як цвях об домовину**» [1,с.127]; «**Мучить Фрозину всередині нутра щось таке, ніби там розіклали ватру**» [1,с. 78]; «**Одразу за єврейськими городами, на клаптику масного й рівного, як людська долоня, ґрунту, осів щойно одружений сільський мельник Тимофій Сандуляк...**» [1,с. 7]; «**А як же її покидати, оцю землю, коли тут овечки – біленькі, як надгірні хмари, а люди – добрі, ніби кавалок хліба?!**» [1,с. 120].

У художньому мовленні письменниці спостерігається також вживання кількох порівнянь, що розкривають різні сторони одного предмета: «**Фрозина стояла маком – лиш обертала за ним голову, як соняшник за сонцем**» [1, с. 84]; «**Вже тримав занесену догори сокиру... як тут мало не з річкового коловороту вигулькнула худа, мов скінка, й бліда, що визбиране молоко, Маишталерова дружина Естер...**»[1,с.8].

Порівняння у збірці Марії Матіос виконують зображувально-виражальну та оцінну функції. Так, цей художній засіб є важливою складовою портретної характеристики персонажів: «...мама Катерина – **зодягнута, як до вінчання, - в писаній чорним хрестиком сорочці...несла почерез обійстя дерев'яне відро**» [1,с. 62]; «**Дід був старий і білий, як вранішній туман**»[1,с. 64]; «**Була красива, як олениця: висока, струнка, з викладеною круг голови важкою косою**» [1,с.116]; «**Він стояв, злитий з буком, і місяць вихоплював його *постать* із ночі, як молодого чугайстра**» [1,с. 123].

За допомогою порівнянь письменниця передає фізичний стан героїв: «**Сухонький, як висохла на сонці бадиллина, Тимофій...із складеними на грудях, як до смерті, руками, мертво (лише без свічки) лежав на білій подушці, набитій турсою, в чистій постелі під стіною**» [1,с. 27-28]; «**Його запалі старечі груди піднімалися нечасто, проте повільно, як піднімається повільно дим із димаря над хатою у вогку зимову погоду**» [1,с. 28].

Для підсилення експресії фізичний стан персонажів фіксується через призму відчуття: «**Гойдалася, мов п'яна, в такт свого серця, відчуваючи, що вже не наздоганяє його**» [1,с.124]; «**Від його погляду не поломилася воля й не задрижали коліна, лише стало так, як стає, коли тебе зурочать: млісно й гадко**» [1,с. 37]; «**Від роботи вона вернулась пізно й якась така, ніби в терниці витіпана й вибита**»[1, с.31].

У новелах Марії Матіос зустрічаються також порівняння, що одночасно змальовують риси зовнішності персонажів та підкреслюють їх психологічний стан: «**Нагла гризота витончила й без того пісне тіло так, що сукенка з фартухом висіли на ній, як ганчір'я на городньому опудалі**»[1,с.23].

Для передачі глибини психологічного розпачу персонажа авторка використовує нанизування порівнянь: «**І стоїть перед Довгополом, як дурна, як німа, як темна!**»[1,с.48].

Ще більшої експресії вираження психофізіологічного стану героя досягає письменниця шляхом накладання одного на одне образів душевного болю і фізичного страждання: «**Ходить Фрозина, зігнута вдвоє, то перед сільрадою,**

то перед конторою...і так, ніби колють її кольки чи переймають пологи, – не знаходить собі місця» [1,с.78].

Порівняння є неодмінною складовою змалювання авторкою особистого життя персонажів: *«Та знову з ніжністю **піддавалася** нетерплячому Коляєвому тілові, **як виноградна лозина...**»[1,с.125-126]; *«Її постать різьбилася на зеленій воді водоспаду й жовтіючій стіні лісу – так що хотілося дивитися, не спускаючи очей ні з неї, **обсипаної** водяним сріблом, **як молода пшеницею**, ні з гомінкого гука»[1,с.116];**

При перенесенні авторкою властивостей одного предмета на інші з'являється нове значення, що дає можливість конкретніше, яскравіше, точніше охарактеризувати одне явище за допомогою перенесених на нього тих чи інших властивостей і ознак другого явища: *«Тато подивився на всіх Шандрів разом – і їх **винесло з хати, як після розірваної бомби**»[1, с.58].*

Послуговуючись порівнянням Марія Матіос затримує увагу читача на конкретизованій картині, увиразнює образ, підкреслює його значущість для даного епізоду: *«... **лежать** обабіч каплиці білі кам'яні хрести, зведені з-перед людських обійсть і гостинців, **перехресть і проклятих місць, з місць убійних і пропалих людей – і довгі ткани й вишиті рушники звиваються під хрестами, як відрізані коси**»[1, с.76].*

Завдяки використанню цього мовного засобу розширюються семантико-асоціативні межі контексту й описуване сприймається через призму відчуттєвої індивідуальності мовця. При цьому експресія порівняння може ніби додаватися до експресії основного слова : *«У ній **обірвалося** все так, **як урвалася вчора дитина** » [1, с.49]; *«Можеш ночувати в церкві, колінкувати, каятися, денно й ноцно бити поклони, а **воно** [минуле] не відпускає, **як задавнена грудна жаба**» [1, с.145]; *«Але до кого говорити Юр'яні, коли **світ перевернувся догори ногами, як оті випрані штаненята на жердці**»[1, с.45].***

Порівняння, використані М. Матіос для відтворення суспільно-політичної ситуації того часу, виконують виразну оцінну функцію: *«А через них **молодіж женуть до Сибіру, як у войну німці гнали в Німеччину**»[1, с.79]; *«Обкладені**

люди **страхом, як шури трійлом**»[1, с.45]; «**А хто лишився невбитий і невивезений – затаївся, як щур під підлогою**»[1, с.130]; «**Жменя тих, хто лишився, переважно в Вижниці, причаїлися тихо, як миші за лубом, навіть у себе вдома, не те, щоби по бункерах та криївках пробувати мірятися силою з владою**»[1, с. 27].

Порівняння в досліджуваному творі мають таке граматичне вираження:

а) порівняльний зворот (непоширений і поширений) зі сполучниками. Наприклад: *стояла на колінах, як перед образом* [1,с. 40]; *вигнали, як пса* [1,с. 43]; *вона, як намальована* [1,с. 55]; *як палець, один-однісінький* [1,с. 56]; *змели, як порошок* [1,с. 82]; *мовчи, як риба в воді* [1,с. 83]; *білий, мов туман* [1,с. 90]; *загинеш як герой* [1,с. 118]; *маленька, як дитина* [1,с. 86]; *виховувала, як дівчинку* [1,с. 91]; *була, як задеревіла* [1,с. 71];

б) форма орудного відмінка. Наприклад: «... *ні з якими іншими людьми ще не траплялося такого дива, щоб здорова з вечора людина на ранок упала в лежу, три роки лежала **снопом** ...*»[1,с. 4];

в) підрядне речення. Наприклад: «*Естер якусь мить мовчки постояла біля дверей і раптом сіла просто на підлогу, **як сідають юдеї в час жалоби***» [1,с. 23]; «*Дивилася, **немовби пекла очима простір між Марією й Тимофієм***»[1,с. 24];

г) конструкції з формами ступенів порівняння прислівників і прикметників. Наприклад: «*І він [лист] був **важчий, аніж ота брила, що люто хилила долу***» [1,с.159] «*Камінь завжди скаже **більше, ніж людина***»[1,с. 15];

д) описові порівняння. Наприклад: «*Можливо, коли Париж чи Відень були **іще маленькими, вони й виглядали подібно до сьогоднішніх Чернівців***» [1,с. 88];

е) порівняльно-приєднувальні конструкції, побудовані за принципом образної аналогії. Наприклад: «*Дід стояв посеред обори, **трембітаючи на чотири сторони світу, мов кликав на поміч увесь видимий світ, який тепер не міг обізватися нічийм живим голосом, окрім коневого іржання та***

курячого кудкудакання» [1, с. 64]; «Смерть і вигнання зависли над горами, як отой новий прапор над сільрадою, ніби зумисне вимащений у кривавий колір людського мозолю, що ним благословлялася все нова й нова несправедливість, підступи й чорна ненависть до тих, хто своїм приходом сюди закрутив природні людські стосунки, як крутіж верету» [1, с.76].

Отже, порівняння допомагають розкрити багатство асоціативних відтінків художнього мовлення Марії Матіос, посилюють та увиразнюють його емоційне та оцінне забарвлення, вказують на домінуючі ознаки авторського стилю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матіос М.В. Нація. Одкровення / Марія Матіос. – 3-є вид., доп. – Львів: Піраміда, 2006. – 204 с.
2. Мацько Л.І. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. проф. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.

Бондаренко Л.Г. Порівняння у художньому дискурсі Марії Матіос (на матеріалі збірки «Нація. Одкровення») // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. Випуск XVII. – Херсон:ХДУ, 2013. – С. 115-118.

